

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Серія: «Навчально-методичні посібники»

Ірина СМАЗНОВА, Ігор ШАМША

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Навчально-методичні рекомендації
для здобувачів факультету журналістики
за профілем освітньої програми
«Філософія медійних практик»

Одеса
Фенікс
2023

УДК 001.89(075.8)
С 50

Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 5 червня 2023 року)

Автори:

Смазнова Ірина – доктор юридичних наук, завідувачка кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»;

Шамша Ігор – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Борініштейн Євген – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Тодорова Світлана – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та права Одеського національного технологічного університету.

Смазнова І., Шамша І.

С 50 Методологія наукових досліджень : навч.-метод. реком. для здобувачів факультету журналістики за профілем освітньої програми «Філософія медійних практик». – Одеса : Фенікс, 2023. – 46 с. (Сер.: «Навчально-методичні посібники»).

ISBN 978–966–928–983–4

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

ВСТУП

Пряме впровадження науки й сучасних інформаційних технологій у найважливіші сфери життєдіяльності суспільства, глобалізація світового розвитку, феномен глобалізації культури і становлення нелінійних моделей світогляду – ці та безліч дотичних явищ наповнюють аспекти філософсько-світоглядного і логіко-методологічного рівня.

Метою курсу є формування у здобувачів вміння розв'язувати задачі дослідницького, вдосконалюючого та винахідливого характеру у сфері філософії та гуманітарного знання; формувати та доводити нові філософські ідеї, доказово і змістовно викладати результати свого дослідження; обирати й застосовувати найбільш результативну методологічну стратегію й тактику дослідження; здійснювати аналіз й синтез аргументування та інформаційно-організаційне кураторство професійної діяльності.

Завданням курсу є набуття вмінь і знань про систему методологічних і методичних знань; формування вмінь та навичок з системного бачення явищ і процесів у сучасному світі; впровадження науки й сучасних інформаційних технологій у сучасні сфери організації, будови та діяльності суспільства; опанування складної системи організації наукової діяльності; ознайомлення здобувачів зі специфікою проведення наукової роботи.

Теоретична значущість курсу полягає у формуванні філософськи правильного світогляду здобувачів-філософів і здобувачів-журналістів.

Практична значущість курсу полягає у сприянні розбудови демократії, громадянського суспільства, правової держави в сучасній Україні. Таке сприяння уможливлується завдяки використанню набутих філософського знання в соціальному шарі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні

знати:

- філософські методи для доведення власних доробків, висновків та аргументів до фахівців і нефахівців;
- актуальні проблеми сучасної філософської думки;
- основні етапи світової філософії, еволюцію філософських ідей і проблем;
- сучасний стан філософсько-світоглядного і логіко-методологічного рівнів знання.

вміти:

- знаходити й конструктивно осмислювати актуальні задачі й проблеми сучасної філософії, розв'язувати їх в межах власного філософського дослідження;
- застосовувати методологію та пізнавальні інструменти, що притаманні філософії;
- конструктивно обмірковувати, аналізувати та оцінювати філософські тексти на підставі релевантних способів їх аналізу та тлумачення;
- результативно виконувати аналітичне обґрунтування й довідково-організаційне забезпечення професійної діяльності.

Методи проведення занять: лекції, практичні заняття.

Форма підсумкового контролю: іспит.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	Види занять	Лекційні заняття (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
	Тема			
1.	Наука як соціокультурний феномен	4	4	9
2.	Класичні концепції розуміння й аналізу науки	4	4	9
3.	Посткласичні образи науки	4	4	9
4.	Багаторівневість та системність сучасної наукової методології	4	4	9
5.	Загальнонаукові та спеціальні методи дослідження	4	4	9
6.	Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень	4	4	9
7.	Сутність та логіка процесу наукового дослідження	4	4	9
8	Праксеологія наукових досліджень	4	4	9
	Всього	24	24	72

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

ТЕМА 1. НАУКА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Історичні аспекти розвитку науки, її предмет, поняття, сутність. Зміст і функції, види й структура, логіка пізнання, понятійний апарат науки. Система знань, закономірності розвитку науки. Формування теорій: факт, ідея, гіпотеза, теорія. Класифікація наукового знання: природничі науки, соціальні науки й філософія. Організація наукової діяльності у вищих навчальних закладах України. Наукові школи та напрямки їх діяльності.

Мета лекції

Навчити:

виконувати науковий пошук, виявляти й конструктивно обмірковувати сучасні проблеми філософської думки, розробляти їх в рамках індивідуального філософського дослідження;

використовувати засоби задля реконструкції історичної лінії розвитку світової філософії, еволюцію філософських напрямків.

Результати навчання

Здатність розв'язувати дослідницькі й новаторські проблеми у сфері філософії та гуманітарного знання.

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Основна література

2,3,4,13,16

Додаткова література:

33,40,41

План

1. Основні етапи розвитку науки;
2. Поняття та сутність науки;
3. Проблема знання у філософії й науці;
4. Культурно-діяльнісний вимір науки;
5. Свобода наукового пізнання і соціальна відповідальність вченого.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. В чому полягає проблема та сутність науки?
2. В чому полягає культурно-діяльнісний вимір науки?
3. В чому полягає свобода наукового пізнання?

ТЕМА 2. КЛАСИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗУМІННЯ Й АНАЛІЗУ НАУКИ

Критико-логічна концепція виникнення і розвитку наукових теорій. Шляхи перевірки теорії за К. Поппером. Постпозитивістська філософія науки. Основні етапи у виникненні та розвитку наукової теорії за Т. Куном. Історичний напрям у філософії науки. Роль інтуїції в процесі пізнання. «Нормативно-історіографічний» варіант методології науково-дослідних програм І. Лакатоса. «Епістемологічний анархізм» П. Фейєрабенда.

Мета лекції

Навчити:

реконструювати історичний поступ світової філософії, еволюцію філософських ідей і проблем;

обмірковувати, робити аналіз та оцінку філософських текстів, обирати й застосовувати відповідні методи задля їх аналізу та інтерпретації.

Результати навчання

Здатність до критичного пошуку, конструктивної обробки та аналізу різноманітної інформації.

Здатність осмислювати історико-філософську спадщину та використовувати її у розв'язання дослідницьких задач.

Основна література

2,10,15

Додаткова література:

39,42,43

План

1. К.Поппер і проблема демаркації знання;
2. Концепція наукових революцій Т. Куна;
3. Концепція особистісного знання М. Полані;
4. Методологія науково-дослідницьких програм І. Лакатоса;
5. Епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. В чому полягає теорія К. Поппера?
2. В чому полягає теорія Т. Куна?
3. В чому полягає теорія І. Лакатоса?

ТЕМА 3. ПОСТКЛАСИЧНІ ОБРАЗИ НАУКИ

Фіксація і трансляція наукового досвіду. Генеза і динаміка традиції в науці. Новація як соціокультурне явище. Сучасні методологічні новації в науковому пізнанні.

Постмодерна епістемологія науки. Ірраціоналізм А. Шопенгауєра, Ф. Ніцше, А. Бергсона. Трактатування науки Ж. Дельозом, Ф. Гваттарі.

Мета лекції

Навчити:

використовувати філософський словник та світоглядні засоби для доведення власних знань, ідей, гіпотез, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до здобувачів вищої освіти.

Результати навчання

Вміння критичного пошуку, конструктивної обробки та аналізу різноманітної інформації.

Вміння осмислювати історико-філософську спадщину та використовувати її у вирішенні дослідницьких задач.

Основна література

2,3,8,13,15,20,25

Додаткова література:

36,42,43

План

1. Діалектика традицій і новацій у генезі науки;
2. Сучасні методологічні новації в науковому пізнанні;
3. Постмодерна епістемологія науки.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. В чому полягає ірраціоналізм А. Шопенгауера?
2. Яким чином тлумачиться наука Ж. Дельозом?
3. Що являє собою постмодерна епістемологія науки?

ТЕМА 4. БАГАТОРІВНЕВІСТЬ ТА СИСТЕМНІСТЬ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Емпіричний і теоретичний рівні пізнання. Метатеоретичний рівень наукового пізнання. Метод, методологія наукового пізнання. Світоглядно-наукові методи філософського рівня. Парадигма, стиль мислення, картина світу, рефлексія. Діалектика, феноменологія, герменевтика.

Мета лекції

Навчити:

користуватися методологією та іншими пізнавальними засобами, що притаманні філософії;

комунікувати у наукових бесідах з філософії та міждисциплінарних проблем при обговоренні філософських проблем з фахівцями з інших галузей знань.

Результати навчання

Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

Здатність обирати і застосовувати найбільш ефективну методологічну стратегію дослідження.

Основна література

5,9,26,29,31

Додаткова література:

37,41,45,46

План

1. Рівні наукового пізнання, їх взаємозв'язок;
2. Система методів наукового пізнання;
3. Світоглядно-наукові методи філософського рівня.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. Які методи наукового пізнання ви знаєте?
2. Що таке рефлексія?
3. Що являє собою метатеоретичний рівень наукового пізнання?

ТЕМА 5. ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Емпіричні методи наукового пізнання: спостереження, вимірювання, експеримент, порівняння, описання. Загальні методи і прийоми: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення, аналогія, ідеалізація, формалізація, моделювання.

Евристичні методи: метод багатовимірних матриць, метод вільних асоціацій, метод евристичних питань, метод уявного експерименту, метод інверсії, метод експертних оцінок, метод мозкового штурму.

Спеціальні методи наукового пізнання.

Мета лекції

Навчити застосовувати методи, прийоми та засоби, що притаманні філософії.

Результати навчання

Здатність розробляти проекти та управляти ними.

Основна література

5,11,12,16,21

Додаткова література:

35,37,47

План

1. Емпіричні методи;
2. Загальнологічні методи і прийоми;
3. Евристичні методи наукового пізнання;
4. Спеціальні методи наукових досліджень.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. Розкрийте декілька емпіричних методів наукового пізнання.
2. Розкрийте декілька евристичних методів наукового пізнання.
3. Розкрийте декілька спеціальних методів наукового пізнання.

ТЕМА 6. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Класичні методологічні підходи у наукових дослідженнях (історичний, термінологічний, системний, структурно-функціональний підхід). Некласичні методологічні підходи (герменевтичний, антропологічний, аксіологічний, феноменологічний, синергетичний).

Мета лекції

Навчити:

розуміти сумісність та зв'язки філософії з іншими напрямками гуманітарного ракурсу та іншими інтелектуальними практиками;
мистецтву наукової дискусії з обговорення філософських та інших теоретичних питань.

Результати навчання

Вміння вести дискусію з представниками інших професійних груп різного рівня.

Вміння обирати і застосовувати найбільш ефективну методологію дослідження.

Основна література

7,16,22,25

Додаткова література:

36,37,42

План

1. Класичні дослідження: сутність та загальні вимоги;
2. Особливості некласичних (сучасних) методологічних підходів.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. Розкрийте структурно-функціональний підхід наукового дослідження.
2. Розкрийте аксіологічний підхід наукового дослідження.
3. Розкрийте синергетичний підхід наукового дослідження.

ТЕМА 7. СУТНІСТЬ ТА ЛОГІКА ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сутність та загальні вимоги до наукового дослідження. Логіка наукового дослідження. Основні форми наукового пізнання (факт, проблема/ідея, гіпотеза, доказ, концепція, теорія).

Принципи побудови теорії (відповідності, інваріантності, споглядальності, фальсифікованості, простоти). Доктрина.

Мета лекції

Навчити:

здійснювати ефективне аналітичне обґрунтування й організаційно-інформаційний супровід практичної діяльності.

Результати навчання

Навички ефективно працювати з філософськими текстами, їх інтерпретацією та застосовуванням методики їх аналізу.

Навички здійснення ефективного аналітичного обґрунтування організаційно-інформаційний супровід практичної діяльності.

Основна література

11,14,20,21

Додаткова література:

40,45,47

План

1. Наукове дослідження: сутність та загальні вимоги;
2. Логіка наукового дослідження.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. Які загальні вимоги пред'являються до наукового дослідження?
2. Розкрийте основні форми наукового пізнання.
3. Які ви пам'ятаєте принципи побудови теорії?

ТЕМА 8. ПРАКСЕОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Поняття, різновиди, основні вимоги наукових публікацій. Наукометричні бази даних та показники цитованості.

Специфіка і структура наукового тексту. Мова і стилістика наукового тексту.

Джерела інформації. Різновиди документів. Інформаційне забезпечення підготовки й написання наукового тексту. Інформаційно-пошукові ресурси мережі Інтернет.

Мета лекції

Навчити:

філософським засобам аргументації та доведення індивідуальних результатів дослідження;

правильно оформлювати наукові тексти задля їх публікації та ефективного цитування.

Результати навчання

Можливість здійснювати фахову наукову й педагогічну діяльність у навчальних закладах.

Спроможність на високому професійному рівні проводити світоглядний, етичний та аксіологічний аналіз європейської та євроатлантичної інтеграції України на підставі принципу національної ідеї.

Здатність викладати філософські дисципліни у закладах вищої освіти.

Можливість організаційно-інформаційного супроводу і аналітичного обґрунтування фахової діяльності.

Основна література

1,3,4,6,7,8,10,17,22

Додаткова література:

36,38,39,40,44,47

План

1. Оприлюднення результатів наукових досліджень. Наукові публікації;
2. Види, специфіка та основні вимоги до підготовки наукового тексту;
3. Основи документознавства й інформаційного забезпечення наукових досліджень;
4. Підготовка, оформлення та захист результатів наукових досліджень.

Контрольні запитання щодо самоаналізу досягнення результатів навчання

1. Які наукометричні бази даних вам відомі?
2. Які вимоги до мови і стилістики наукового тексту?
3. З чого складається інформаційне забезпечення підготовки й написання наукового тексту?

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

Наука як соціокультурний феномен

1. Основні етапи розвитку науки;
2. Поняття та сутність науки;
3. Проблема знання у філософії й науці;
4. Культурно-діяльнісний вимір науки;
5. Свобода наукового пізнання і соціальна відповідальність вченого.

Тема 2.

Класичні концепції розуміння й аналізу науки

1. К.Поппер і проблема демаркація знання;
2. Концепція наукових революцій Т. Куна;
3. Концепція особистісного знання М. Полані;
4. Методологія науково-дослідницьких програм І. Лакатоса;
5. Епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда.

Тема 3.

Посткласичні образи науки

1. Діалектика традицій і новацій у генезі науки;
2. Сучасні методологічні новації в науковому пізнанні;
3. Постмодерна епістемологія науки.

Тема 4.

Багаторівневість та системність сучасної наукової методології

1. Рівні наукового пізнання, їх взаємозв'язок;
2. Система методів наукового пізнання;
3. Світоглядно-наукові методи філософського рівня.

Тема 5.

Загальнонаукові та спеціальні методи дослідження

1. Емпіричні методи;
2. Загальнологічні методи і прийоми;
3. Евристичні методи наукового пізнання;
4. Спеціальні методи наукових досліджень.

Тема 6.

Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень

1. Класичні дослідження: сутність та загальні вимоги;
2. Особливості неklasичних (сучасних) методологічних підходів.

Тема 7.

Сутність та логіка процесу наукового дослідження

1. Наукове дослідження: сутність та загальні вимоги;
2. Логіка наукового дослідження.

Тема 8.

Праксеологія наукових досліджень

1. Оприлюднення результатів наукових досліджень. Наукові публікації;
2. Види, специфіка та основні вимоги до підготовки наукового тексту;
3. Основи документознавства й інформаційного забезпечення наукових досліджень;
4. Підготовка, оформлення та захист результатів наукових досліджень.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

При підготовці до семінарських і практичних занять, необхідно пам'ятати, що однією з цілей курсу «Методологія наукових досліджень» постає застосування *логічно правильного мислення*. Саме дискусійний характер курсу обумовлює вимоги до практичних та семінарських занять.

Не потрібно *догматично* дотримуватися теоретичних вподобань викладача, проте незгода здобувача потребує *аргументації*. Будь-яка позиція, викладена в цьому курсі може бути обговорена. Проте це обговорення повинно носити *кваліфікований* характер. Коли викладач цікавиться думкою здобувача, то він цікавиться його *кваліфікованою* думкою. Тому не потрібно вдовольнятися однією лише *унікальністю* позиції здобувача без необхідної теоретичної підготовки. Не всяка унікальна позиція заслуговує на увагу у філософії: думка Сократа і думка здобувача, який тільки-но почав займатися антропологією, не рівноважні, хоча і той, й інший – є людиною.

Не потрібно просто *зазубрювати* матеріал, оскільки на семінарському занятті викладачем пропонується осмислити матеріал, викладений в лекціях і підручниках. Зазубрений матеріал лише створює видимість знання, насправді приховуючи відсутність правильного мислення, а то й мислення як такого. Така підготовка до практичних занять з філософських дисциплін не може претендувати на найвищу оцінку. Водночас безпідставне «мислення» також має не багато переваг. При підготовці до практичного заняття в завдання здобувача входить посісти серединну позицію між цими крайніми типами «мислителів». А для цього потрібно навчитися опановувати матеріал, який напрацювало людство в русі своєї історії, не втрачаючи при цьому творчого мислення. Це завдання нелегке – але саме за умови

його виконання можна досягти результату у засвоєнні соціальної антропології

Обговорення проблем на семінарських заняттях потребує певної культури дискутування – не потрібно *говорити одночасно, перебивати співрозмовника, переходити на особистості*. Цікавість обговорюваної теми не є виправданням для означених типів поведінки – філософія народжувалася в суперечках, проте без культури дискутування, напевно, чи вона досягла б відчутних успіхів.

Існує помилкова гадка про те, що у філософії можна говорити що завгодно – якщо той, хто розмовляє, навіть сам себе не розуміє, то він займається філософією. Ця гадка притаманна певним суб'єктам і нічого спільного з реальним станом справ не має. Якби філософське знання і справді було б таким, воно взагалі не виникло б. Ознакою філософського мислення є спроможність до вирішення протиріч, саме в цьому здобувачі тренуються на практичному занятті. Якщо протиріччя не вдалося вирішити, або хоча б наблизитися до його вирішення, то мету не досягнуто.

Не потрібно боятися висловлювати свої думки на практичних заняттях. Слід пам'ятати, що практичні заняття потрібні для тренувань в мисленні, а на тренуваннях можна й помилятися. Головне – не помилитися на «змаганнях». Метою постає не виключити помилки, а докладати зусиль до їх виправлення, бо якщо помилкові думки не будуть висловлені, то їх автор ніколи не зможе подолати їхню помилковість.

Готуючись до практичного заняття необхідно опанувати конспект лекції, прочитати необхідну тему в підручнику (або підручниках), пошукати незнайомі слова в словниках, поставити проблеми і поміркувати над ними. Взагалі слід готуватися не просто викладати матеріал, а *сперечатися*. За таких умов, практичне заняття проходить дуже цікаво, а виставлення оцінок відбувається непомітно, нібито «само собою», приносить задоволення і користь.

ТЕСТИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ТЕМ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Наука як соціокультурний феномен

1. Науку – можна охарактеризувати як:
 - а) сферу людської свідомості;
 - б) систему знань;
 - в) форму суспільної свідомості;
 - г) вірна відповідь відсутня.

2. Під наукознавством слід розуміти:
 - а) розробку міжнародних і національних систем дефініцій і термінології, наукового стилю викладання результатів наукових досліджень;
 - б) системну методолого-логічну систему знань про науку;
 - в) вивчення системи методів у науці, сукупність моделей наукової діяльності і окремих її видів;
 - г) дослідження історії розвитку науки.

3. Зазначте НЕ елемент науки:
 - а) ідея; б) індукція і дедукція; в) дефініція; г) закон.

4. Пізнання предмета науки – це:
 - а) ідея; б) гіпотеза; в) метод; г) факт.

5. За якими принципами класифікують науку?
 - а) принципи логіки; б) принципи пізнання; в) принципи, що лежать в основі методів; г) всі відповіді коректні.

6. Головним науковим центром в Україні можна назвати:
- а) Науково-дослідний інститут;
 - б) Вищий навчальний заклад;
 - в) Національну академію наук України;
 - г) Міністерство освіти і науки України.
7. Хто із нижче перелічених має науковий ступінь:
- а) доцент; б) кандидат наук; в) доктор наук; г) всі мають науковий ступінь.
8. Документ, що засвідчує присудження наукового степеня є:
- а) посвідка; б) атестат;
 - в) диплом; г) сертифікат.
9. Аспірант повинен звітуватися перед кафедрою про виконання індивідуального плану роботи не рідше ніж:
- а) один раз на рік; б) три рази на рік;
 - в) два рази на рік; г) один раз на квартал.
10. Головною формою підготовки наукових і науково-педагогічних працівників є:
- а) бакалаврат;
 - б) магістратура;
 - в) аспірантура і докторантура;
 - г) не має вірної відповіді.

Тема 2.

Класичні концепції розуміння й аналізу науки

1. Автором і представником школи «критичного раціоналізму» є:
- а) Р. Декарт;
 - б) К. Поппер;
 - в) Л. Бертрланді;
 - г) Г. Гадамер.

2. К. Поппер вважає, що наукове знання прогресує завдяки:

- а) внутрішнім суперечностям;
- б) регулярним перевіркам;
- в) припущенням;
- г) дослідженням.

3. К

. Поппер вважає, що натхнення навіюється вченому завдяки:

- а) божественним одкровенням;
- б) авторитетом досвідчених науковців;
- в) спостереженням;
- г) мріями та сподіваннями.

4. Одним з перших у західній філософії акцентував на значенні історії природознавства як єдиному джерелі справжньої філософії науки:

- а) Т. Кун;
- б) Ч. Дарвін;
- в) З. Фрейд;
- г) К. Маркс.

5. Основними елементами кунівської моделі є:

- а) наукова парадигма і наукова спільнота;
- б) нормальна наука і наукова революція;
- в) наукова парадигма, нормальна наука, наукова революція;
- г) наукова парадигма, наукова спільнота, нормальна наука, наукова революція.

6. Майкл Полані – представник:

- а) класицизму;
- б) позитивізму;
- в) постпозитивізму;
- г) модерну.

7. Структура “from-to” є:

- а) спільною схемою будь-якого пізнавального акту, що є об’єктом пізнання;

б) спільною схемою будь-якого пізнавального акту, відповідно до якої людська думка рухається від неявних передумов у бік нової смислової цілісності, яка породжується їх взаємодією;

в) всі відповіді коректні;

г) коректної відповіді не має.

8. Одними з ключових у концепції І. Лакатоса є поняття:

а) метод і методологія;

б) принцип і закон;

в) загальне і конкретне;

г) метод і методика.

9. Згідно з точкою зору Лакатоса, основними елементами кожної науково-дослідної програми є:

а) «жорстке ядро»;

б) «захисний пояс»;

в) нормативні, методологічні правила-регулятиви;

г) всі відповіді вірні.

10. П. Фейсрабенд виокремлює наступні ознаки науки:

а) крайній догматизм, жорсткий монізм, нетерпимість до критики;

б) терпимість і критицизм;

в) плюралізм ідей, увага до фактів;

г) всі відповіді вірні.

Тема 3.

Посткласичні образи науки

1. Основною метою традиції в науці є фіксація єдності знань та вмінь, що досягаються в результаті наукової діяльності з метою

(продовжити думку).

2. Категорія спадкоємності в розвитку науки притаманна:

а) традиції; б) інновації.

3. Арсенал наукових знань історичного минулого – це:

а) просте накопичення фактів;

б) предмет філософського осмислення;

в) результат дослідження традицій наукового процесу і фундаментальних знань;

г) предмет філософського осмислення традицій наукового процесу і фундаментальних знань.

4. Згідно Ф. Бекона сферою осмислення та інтеграції всіх наукових знань стала:

а) математика;

б) медицина;

в) природознавство;

г) філософія.

5. Традиція й інновація складники єдиного процесу, який:

а) забезпечує неодмінну передумову креативних процесів;

б) стає потенційним джерелом утворення нових традицій;

в) визначають напрям новаційного процесу і тривалість його здійснення;

г) всі відповіді вірні.

6. Напрямок розробки і визначення загальної методології, основу якого становлять дослідження об'єктів як систем називається:

а) цивілізаційний підхід;

б) діалектичний підхід;

в) методологічний підхід;

г) системний підхід.

7. Синергетика народжується й розвивається на перетині, конструктивному синтезі трьох начал:

- а) нелінійного моделювання;
- б) практичної філософії;
- в) предметного знання;
- г) всі відповіді вірні.

8. Спосіб досліджень, що базується на аналізі, розв'язанні та обговоренні ситуацій, як штучних, так і натуральних, які не вписуються в традиційну систему пояснень називається:

- а) метод комп'ютеризації;
- б) метод кейсів;
- в) метод дослідження куматоїдних об'єктів;
- г) метод абдукції.

9. Постмодернізм є радикальним запереченням:

- а) класичних ідей;
- б) ідей християнської філософії;
- в) філософських ідей епохи Відродження;
- г) всі відповіді вірні.

10. Розробником теорії «методологічного анархізму» є:

- а) Р. Декарт;
- б) Р. Рорті;
- в) П. Фейєрабенд;
- г) Ж. Батай.

Тема 4.

Багаторівневність та системність сучасної наукової методології

1. Систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності можна окреслити як:

- а) метод;
- б) методологія;
- в) методика;
- г) дисертація.

2. Головною стадією наукового дослідження можна вважати:

- а) апробацію та впровадження наукових досліджень;
- б) безпосередньо дослідження;
- в) збір та робота над джерелами дослідження;
- г) коректна відповідь відсутня.

3. Під методом слід розуміти:

а) спосіб пізнання, дослідження явищ природи, соціального життя та мислення;

б) процес вивчення частини об'єкта з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення в результаті інтелектуального використання у практичній діяльності людей;

в) система методологічних і методичних тактик, операцій і форм побудови наукового знання;

г) система поглядів та опису певного предмета або явища, стосовно його побудови, функціонування, що сприяє його розумінню, тлумаченню, вивченню головних ідей.

4. Під предметом практичної діяльності слід розуміти:

а) об'єкт, що опосередковує вплив суб'єкта на предмет практичної діяльності / знаряддя праці, і заходи заохочення, що використовуються у певному виді діяльності;

б) технологія (принцип, метод) одержання бажаного результату;

в) характеристика сфери практичної діяльності суб'єкта в процесі праці, соціальні умови, просторові та часові чинники тощо;

г) частини навколишнього середовища об'єкта, які присутні до того як суб'єкт почав свою практично-перетворюючу діяльність і які підлягають трансформації.

5. Під засобом практично-перетворюючої діяльності слід розуміти:

а) об'єкт, що опосередковує вплив суб'єкта на предмет практичної діяльності / знаряддя праці, і заходи заохочення, що використовуються у певному виді діяльності;

- б) технологія (принцип, метод) одержання бажаного результату;
- в) характеристика сфери практичної діяльності суб'єкта в процесі праці, соціальні умови, просторові та часові чинники тощо;
- г) частини навколишнього середовища об'єкта, які присутні до того як суб'єкт почав свою практично-перетворюючу діяльність і які підлягають трансформації.

6. Під процедурами практично-перетворюючої діяльності слід розуміти:

- а) об'єкт, що опосередковує вплив суб'єкта на предмет практичної діяльності / знаряддя праці, і заходи заохочення, що використовуються у певному виді діяльності;
- б) технологія (принцип, метод) одержання бажаного результату;
- в) характеристика сфери практичної діяльності суб'єкта в процесі праці, соціальні умови, просторові та часові чинники тощо;
- г) частини навколишнього середовища об'єкта, які присутні до того як суб'єкт почав свою практично-перетворюючу діяльність і які підлягають трансформації.

7. Під умовами практично-перетворюючої діяльності слід розуміти:

- а) об'єкт, що опосередковує вплив суб'єкта на предмет практичної діяльності / знаряддя праці, і заходи заохочення, що використовуються у певному виді діяльності;
- б) технологія (принцип, метод) одержання бажаного результату;
- в) характеристика сфери практичної діяльності суб'єкта в процесі праці, соціальні умови, просторові та часові чинники тощо;
- г) частини навколишнього середовища об'єкта, які присутні до того як суб'єкт почав свою практично-перетворюючу діяльність і які підлягають трансформації.

8. Які рівні пізнання можна виокремити:

- а) головний й другорядний;
- б) первинний й вторинний;

- в) теоретичний й практичний;
- г) теоретичний й емпіричний.

9. До якого рівня пізнання відноситься розв'язання задач дослідження, вдосконалення існуючих та здобуття нових знань:

- а) емпіричного;
- б) практичного;
- в) теоретичного;
- г) первинного.

10. Науково-дослідна робота містить наступну послідовність:

а) планування роботи – збір літературних джерел – узагальнення матеріалів – практичний досвід;

б) планування роботи – збір літературних джерел – практичний досвід – доопрацювання на основі виявленої літератури;

в) практичний досвід – узагальнення матеріалів – доопрацювання на основі виявленої додаткової літератури – збір літературних джерел;

г) збір літературних джерел – практичний досвід – узагальнення матеріалів – планування роботи.

Тема 5.

Загальнонаукові та спеціальні методи дослідження

1. Учення про методи наукового пізнання має назву:

- а) методика; б) методологія; в) метод;
- г) онтологія; д) теорія; е) гносеологія.

2. Додайте до фрази: «Сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку й операції з фактичним матеріалом, становлять _____ наукового дослідження».

3. Спосіб пізнання об'єкта дослідження – це:

- а) метод; г) ідея; б) принцип;
- д) прийом; в) методика;

4. Додайте до фрази: «Об'єктивну причинну обумовленість явищ називають принципом _____».

5. Зробити висновки на основі аналізу кількісних показників поміж указаних методів дозволяє:

- а) абдукція; б) метод формалізації; в) дедукція;
- г) синтез; д) аналіз; е) метод ідеалізації.

6. Під методологією слід розуміти:

а) система теоретичного знання, пояснення тих або інших сторін дійсності;

б) вчення про методи наукового пізнання;

в) сукупність методик конкретного дослідження;

г) сепарований метод наукового дослідження;

7. Сукупність прийомів і способів конкретного дослідження – це:

а) методика; б) лабораторна техніка;

в) метод; г) принцип.

8. Додайте до фрази: «Достатня кількість фактичного матеріалу, що дає можливість зробити певні висновки, має назву «_____».

9. Спеціальним методом не є:

а) соціологічний; в) психологічний;

б) історичний; г) математичний.

10. Урахування тільки найбільш істотних сторін і ознак відношень і явищ – це:

а) метод дедукції; в) метод синтезу;

б) аксіоматичний метод; г) метод абстрагування.

11. До методів емпіричного рівня дослідження не належить:

- а) експеримент; в) формалізація;
- б) вимірювання; г) порівняння.

12. «Із двох суджень, що суперечать одне одному, одне хибне, а інше – істинне». Це:

- а) закон тотожності;
- в) закон суперечності;
- б) закон виключеного третього;
- г) закон достатнього обґрунтування.

13. Доповніть фразу: «_____» – це інтерпретація змісту інформації через кількісні показники.

14. Хід думки дослідника від фактів до законів становить:

- а) аналіз і синтез; в) гіпотезу і допущення;
- б) метод формалізації; г) аксіологічний метод.

Тема 6.

Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень

1. Системний підхід є засобом емпіричного дослідження:

- а) ніколи; в) іноді; б) ні; г) так.

2. Уявне конструювання об'єкта, який не існує в дійсності, можна назвати як:

- а) метод ідеалізації;
- в) аксіоматичний метод;
- б) метод формалізації;
- г) системний метод.

3. Міждисциплінарним підходом не є:

- а) історичний;
- б) системний;

- в) термінологічний;
- г) структурно-функціональний.

4. Результатом термінологічного підходу стають:

- а) дефініції;
- б) експлікації;
- в) позначення виявлених наукових підходів до трактування і визначення відповідних понять;
- г) всі відповіді вірні.

5. Систему елементів, які утворюють певну цілісність, єдність та знаходяться у відношеннях і зв'язках один з одним можна назвати:

- а) централізацією;
- б) системою;
- в) ієрархією;
- г) єдністю.

6. Дослідник, який уявно розчленовує складний об'єкт на складові та вивчає зв'язки між ними і визначає місця і ролі всіх складових у функціонуванні об'єкта як цілого за умови збереження ним своєї цілісності у взаємодії із зовнішнім середовищем застосовує наступний підхід:

- а) системний;
- б) історичний;
- в) феноменологічний;
- г) структурно-функціональний.

7. Сутність синергетики відображають наступні принципи:

- а) становлення;
- б) нелінійності;
- в) відкритості;
- г) структурної функціональності.

8. Точка розгалуження шляхів розвитку називається:

- а) атрактор;
- б) точка біфуркації;

- в) флуктуація;
- г) ентропія.

9. Синергетика, як правило, має справу з:

- а) закритими нелінійними системами;
- б) закритими лінійними системами;
- в) відкритими нелінійними системами;
- г) відкритими лінійними системами.

10. У соціальному середовищі спонукальною силою, відповідальною за самоорганізацію, виступає соціальний відбір, основними чинниками якого є:

- а) тезаурус;
- б) детектор;
- в) селектор;
- г) всі відповіді вірні.

11. Інтерсуб'єктивність як принцип пізнання має значення:

- а) інтерсуб'єктивна перевірка;
- б) інтерсуб'єктивна реальність;
- в) обидві відповіді вірні;
- г) всі варіанти не вірні.

Тема 7.

Сутність та логіка процесу наукового дослідження

1. Під систематизацією слід розуміти:

- а) збір інформації;
- б) впорядкування набору інформації (зібраної, обробленої та проаналізованої) за певною структурою;
- в) об'єктивну єдність закономірно пов'язаних між собою явищ і процесів соціального життя;
- г) коректна відповідь відсутня.

2. Структура звіту про науково-дослідну роботу виглядає наступним чином:

- а) додатки, вступна частина, основна частина;
- б) вступна частина, основна частина, додатки;
- в) основна частина, додатки, вступна частина;
- г) коректний варіант відповіді відсутній.

3. З яких структурних елементів складається вступна частина:

- а) перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів;
- б) титульний аркуш, зміст;
- в) титульний аркуш, список авторів, зміст, перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів;
- г) коректний варіант відповіді відсутній.

4. Необхідними і достатніми для розкриття сутності науково-дослідної роботи та її результатів викладення відомостей про об'єкт дослідження є:

- а) висновки; б) суть звіту;
- в) зміст; г) коректний варіант відповіді відсутній.

5. Що допомагає для подання наглядного матеріалу:

- а) ілюстрація тексту;
- б) графіки, діаграми, карт-схеми, схеми, фотознімки;
- в) таблиці;
- г) коректний варіант відповіді відсутній.

6. Оформлення наукового дослідження закінчується наступним:

- а) рекомендації дослідника;
- б) переліком використаних при дослідженні літературних джерел;
- в) висновки;
- г) коректний варіант відповіді відсутній.

7. Бібліографічний опис науково-дослідної статті містить наступні елементи:

- а) ПІБ автора, заголовок, назва журналу, рік, том, серія чи номер журналу, випуск, сторінки;
- б) ПІБ автора, рік, випуск;
- в) заголовок, назва журналу, том, серія чи номер журналу, сторінки;
- г) коректний варіант відповіді відсутній.

8. Список використаної літератури обов'язково включає:

- а) назви статей, що використовував науковець при виконанні дослідження; б) назви підручників по темі, які прочитав дослідник;
- в) опис законодавчих і нормативних джерел, доповідей керівників держави;
- г) коректний варіант відповіді відсутній.

9. Для чого використовують наочний (ілюстративний та цифровий) матеріал:

- а) для більш зручного подання матеріалу; б) для наочності зображення інформації;
- в) для оформлення роботи; г) коректний варіант відповіді відсутній.

10. По всіх частинах дослідження формулюють узагальнення у висновках:

- а) прикінцевих;
- б) по розділах дослідження;
- в) по теоретичній і по практичній частинах;
- г) коректний варіант відповіді відсутній.

Тема 8.

Праксеологія наукових досліджень

1. Публікація це:

- а) доведення до загального відома за допомогою ЗМІ;
- б) розміщення текстів в різних виданнях;
- в) текст надрукований у будь-якому виданні;
- г) всі відповіді вірні.

2. Як називається наукова праця у якій описано кінцеві або проміжні результати проведеного дослідження, обґрунтовано способи їх отримання, а також зазначені перспективи наступних доробок та розвідок:

- а) монографія;
- б) дисертація;
- в) стаття;
- г) тези.

3. Відмінною особливістю стилю мови наукової роботи є:

- а) ознака епістолярності;
- б) формально-логічний спосіб викладу матеріалу;
- в) наповненість канцелярськими «штампами»;
- г) прагнення до наукоподібності, насиченість багатозначністю.

4. Інформаційне забезпечення підготовки та написання наукового тексту пов'язане зі здійсненням наступного:

- а) пошук вихідних джерел інформації;
- б) збір вихідних джерел інформації;
- в) систематизація зібраного матеріалу;
- г) аналіз систематизованих джерел.

5. Під анотацією слід розуміти:

- а) результат монографії;
- б) результат дисертації;

в) відповідно до встановленого зразка узагальнений короткий виклад ідеї або основного змісту роботи;

г) висновки статті.

6. Стиль Американської психологічної асоціації, що використовується багатьма науковими журналами для оформлення цитат і джерел називається:

а) Chicago;

б) Harvard style;

в) APS;

г) APA.

7. Коротко сформульовані основні ідеї наукової доповіді мають назву:

а) конспект; г) тези;

б) реферат; д) анотація.

в) наукова стаття;

8. Доповніть фразу: «Актуальність теми, мета і завдання наукової роботи, визначення об'єкта дослідження міститься у _____».

9. Наукова робота складається з таких обов'язкових частин:

а) епіграф; б) присвята;

в) вступ; г) висновки;

д) ілюстрації; е) основна частина.

10. З перерахованого у вступі не вказують таке:

а) об'єкт дослідження; г) мета роботи;

б) методика; д) актуальність теми;

в) пропозиції й рекомендації.

ТЕМИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Творча діяльність науковця: принципи організації і виконання
2. Психологія діяльності науковця
3. Робочий день науковця
4. Робоче місце науковця
5. Технічні засоби та інші помічники наукової діяльності
6. Бібліотека науковця, особистий архів
7. Методологія дослідження
8. Філософські підходи у дослідженні
9. Загальнонаукова методологія
10. Конкретно наукова методологія
11. Методика наукового дослідження
12. Рівні методів наукового пізнання
13. Тези наукової доповіді
14. Наукова стаття
15. Наукова монографія
16. Підготовка та оформлення наукової публікації

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Для розвитку творчих здібностей, поглиблення і закріплення своїх знань, студент може за власним бажанням виконати й захистити індивідуальне завдання підвищеної складності (презентацію) за тематикою, визначеною в методичних рекомендаціях до кожної теми. За умови якісного його виконання, без порушення термінів та успішного захисту нараховуються додаткові бали. Мета виконання індивідуального завдання полягає в тому, щоб поглибити, узагальнити та закріпити знання, які студенти одержують у процесі навчання, навчити студентів працювати з літературою, статистичними даними, пов'язувати теорію із практикою, а також представляти (презентувати) свою доповідь перед аудиторією.

Виконання індивідуального завдання підвищеної складності (презентації) передбачає написання та оформлення презентації.

Робота студента над індивідуальним завданням складається із наступних етапів:

- вибір теми;
- складання бібліографії (літературних джерел за вибраною темою);
- вивчення літературних джерел і складання плану презентації;
- написання тексту презентації;
- підготовка слайдів у відповідних програмах;
- надсилання роботи в електронному вигляді на пошту викладача;
- захист індивідуального завдання.

Слайди розробляються і виконуються у відповідних програмах, кількість яких залежить від теми, але повинна складати не менше ніж 10, включаючи вступ та висновки.

Термін підготовки індивідуального завдання узгоджують із викладачем. Підготовлене індивідуальне завдання захищається на семінарському (індивідуальному) занятті.

Виконання та захист індивідуального завдання (презентація) оцінюється за шкалою 1–10 балів.

Критерії оцінювання індивідуального завдання (презентація) за умови якісного його виконання та без порушення термінів:

10 балів ставиться, якщо у презентації містяться елементи наукової творчості, робляться самостійні висновки, дається аргументована критика та самостійний аналіз фактичного матеріалу на основі глибоких знань філософської та іншої наукової літератури й вільного володіння матеріалом з обраної теми.

5 балів ставиться, якщо у презентації глибоко розкриті питання теми, студент продемонстрував розуміння та вільне володіння матеріалом, але відсутні елементи наукової творчості.

1 бал ставиться, якщо питання теми розкриті на достатньому рівні, але студент не володіє вільно матеріалом, не розуміє або не може пояснити окремі теоретичні положення даної проблеми.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Історичні аспекти розвитку науки, її предмет, поняття, сутність.
2. Зміст і функції, види і структура, логіка пізнання, понятійний апарат науки.
3. Система знань, закономірності розвитку науки.
4. Формування теорій: факт, ідея, гіпотеза, теорія.
5. Класифікація наукового знання: природничі науки, соціальні науки й філософія.
6. Організація наукової діяльності у вищих навчальних закладах України. Наукові школи та напрямки їх діяльності.
7. Критико-логічна концепція виникнення і розвитку наукових теорій.
8. Шляхи перевірки теорії за К. Поппером. Постпозитивістська філософія науки.
9. Основні етапи у виникненні та розвитку наукової теорії за Т. Куном.
10. Історичний напрям у філософії науки.
11. Роль інтуїції в процесі пізнання.
12. «Нормативно-історіографічний» варіант методології науково-дослідних програм І. Лакатоса.
13. «Епістемологічний анархізм» П. Фейєрабенда.
14. Фіксація і трансляція наукового досвіду.
15. Генеза і динаміка традиції в науці. Новація як соціокультурне явище.
16. Сучасні методологічні новації в науковому пізнанні.
17. Постмодерна епістемологія науки.
18. Ірраціоналізм А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, А. Бергсона.
19. Трактування науки Ж. Дельозом, Ф. Гваттарі.
20. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання. Метатеоретичний рівень рівень наукового пізнання.
21. Метод, методологія наукового пізнання.

22. Світоглядно-наукові методи філософського рівня.
23. Парадигма, стиль мислення, картина світу, рефлексія.
24. Діалектика, феноменологія, герменевтика.
25. Емпіричні методи наукового пізнання: спостереження, вимірювання, експеримент, порівняння, описання.
26. Загальні методи й прийоми: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення, аналогія, ідеалізація, формалізація, моделювання.
27. Евристичні методи: метод багатовимірних матриць, метод вільних асоціацій, метод евристичних питань, метод уявного експерименту, метод інверсії, метод експертних оцінок, метод мозкового штурму.
28. Спеціальні методи наукового пізнання.
29. Класичні методологічні підходи у наукових дослідженнях (історичний, термінологічний, системний, структурно-функціональний підхід). Некласичні методологічні підходи (герменевтичний, антропологічний, аксіологічний, феноменологічний, синергетичний).
30. Сутність та загальні вимоги до наукового дослідження.
31. Логіка наукового дослідження.
32. Основні форми наукового пізнання (факт, проблема/ідея, гіпотеза, доказ, концепція, теорія).
33. Принципи побудови теорії (відповідності, інваріантності, споглядальності, фальсифікованості, простоти). Доктрина.
34. Поняття, різновиди, основні вимоги наукових публікацій. Наукометричні бази даних та показники цитованості.
35. Специфіка і структура наукового тексту.
36. Мова і стилістика наукового тексту.
37. Джерела інформації. Різновиди документів.
38. Інформаційне забезпечення підготовки й написання наукового тексту.
39. Інформаційно-пошукові ресурси мережі Інтернет.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку / Міжнарод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. світ. Політики»; за ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
2. Бистрицький Є., Зимовець Р., Пролеєв С. Комунікація і культура в глобальному світі. Київ: Дух і Літера, 2020. 416 с.
3. Вільчинська С.В. Антропологічний проект методології нового типу (стара «нова» проблема). Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 77–81.
4. Гардашук Т. В., Філяніна В. Освітні функції наукового мистецтва. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 132–140.
5. Гомілко О.Є. Публічність і громадянська позиція вченого в сучасну епоху: освітня легітимація та цифрові виклики. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 163–176.
6. Гордійко Н.О. Методологія наукових досліджень. Лекції. НТУУ «КПІ», 2020. URL: <https://do.ipkpi.ua/course/view.php?id=2922>.
7. Громадянське суспільство: історія та сучасність: монографія / За заг.ред. Т.В. Розової. Одеса: Юридична література, 2010. 344 с.
8. Добронравова І. Практична філософія науки: збірка наук. праць. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
9. Драгопуз В. П., Кривець Є.В., Трубенко А.І. Модерний проєкт: зародження та розвиток класичної наукової раціональності. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 40–48.
10. Єременко О.М. Багатовимірність казуальності (на прикладі конфлікту на Донбасі). Філософські аспекти дослідження казуальності в соціо-гуманітарній сфері: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 128–158.
11. Єременко О.М. Зловживання історією // 2000. 2021, № 35–42 (983), 16–23 липня 2021 р.

12. Загороднюк В. П. Сучасний науковий дискурс: антропологічні та гуманістичні виміри. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 48–62.

13. Івакін О. А. Основи епістемології (теорія і методологія наукового пізнання): Навчальний посібник для студентів магістерського відділення та аспірантів. Одеса: Юридична література, 2000. 112 с.

14. Історія української філософії: Хрестоматія / упоряд. М. В. Кашуба. Л.: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. 356 с.

15. Капустіна Н. Б., Шевчук Я. В. Філософські і правові аспекти екологічної відповідальності. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 2. С. 141–145.

16. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Articles/gornostal/vajinskii%20posibnyk.pdf>

17. Методологія наукових досліджень: підручник / О. Г. Данильнян, О. П. Дзьобань. Харків: Право, 2019. 368 с.

18. Онопрієнко В. І. Аргументація в науковому дискурсі. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 186–195.

19. Онопрієнко В. І. Професія дослідника: виклики глобальної науки. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 105–117.

20. Рижко В. А. Методологічна культура вченого. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 90–105.

21. Скалацька, О. В. (2020). Вплив ЗМІ на динаміку соціальних конфліктів. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації», (17). URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/16534>

22. Смазнова І. С. Системний вимір агресії і толерантності як парних правових категорій. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції: колективна монографія / Ю. М. Оборотов, А. П. Овчиннікова, В. В. Завальнюк та ін.; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 45 2019. 420 с. (підрозділ 1.15. С. 187–198).

23. Смазнова І. С. Толерантність: від казуальності до константи нормативності. Філософські аспекти дослідження казуальності

в соціо-гуманітарній сфері: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 347–382.

24. Сумарокова Л. М. «Концепт»: теоретико-системний і культурологічний контексти застосування. RES SYSTEMICA. Збірка робіт, присвячених 90-річчю Авеніра Івановича Уйомова. Одеса: Вида-вник С. Л. Назарчук, 2020. С. 89–96.

25. Сумарокова Л. М., Матюшина І. І. Сучасні аргументативні практики: логіко-комунікативні критерії ефективності Філософські аспекти дослідження казуальності в соціогуманітарній сфері: моно-графія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 242–314.

26. Сумарокова Л. М. Основи логіки. – Одеса: Фенікс, 2011. 236 с.

27. Філософські основи наукових досліджень. Від. ред. Ю. А. Іщенко. Київ: Інтерсервіс, 2019. 240 с.

28. Флек Л. Як постає та розвивається науковий факт. Вступ про вчення про мисленнєвий стиль і мисленнєвий колектив. Чернівці: Книги-XXI, 2019. 206 с.

29. Хамітов Н. Воля до наукової новизни як умова неможливості плагіату. Вища освіта України. № 2. 2018. С. 13–19.

30. Хоменко І. В. Еристика: мистецтво полеміки. Навч. посіб. – Київ: Юрпринком Інтер, 2000. 192 с. 46.

31. Шалашенко Г. І. Екзистенційно-антропологічні виміри нау-ки. Філософські основи наукових досліджень. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 63–77.

32. Шамша І. В. Етика: Навчально-методичний посібник. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. 96 с.

Допоміжна:

33. Secundant, S. (2020). Comparative analysis of the Leibniz's and Wolff's concepts of system. *Sententiae*, 39(1), 8–28.

34. Secundant, S. (2018). Wilhelm Windelband: The History of Philosophy as Organon and as Integral Part of Philosophy. *Sententiae*, 37(2), 62–92.

35. Secundant, S. (2021). Leibniz and Wolf: critical foundations of the idea of scientific revolution in philosophy. *Sententiae*, 40(1), 44–66.

36. Smaznova I., Rastorhuiev O., Makushev P., Pukhtetska A., Hridochkin A. Protection of Human Rights and Freedoms in the Administrative Proceedings of the European Union. *Hasanuddin Law*

Review. 2011. Том 7. № 2. С. 210–225. URL: <http://pasca.unhas.ac.id/ojs/index.php/halrev/article/view/3215>.

37. Єрмоленко А. М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи: монографія. Київ: Лібра, 2010. 416 с.

38. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с. 57. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>.

39. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник / О. І. Гуторов; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, Харків: ХНАУ, 2017. 272 с.

40. Мовчан С. П., Чаплигін О. К. Основи філософії науки: навч. посіб. Харків: ХНАДУ, 2016.– 339 с.

41. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції. Навчальний посібник. Київ: Парапан, 2011. 204 с.

42. Секундант С. Г. Ляйбніц і Вольф. Критичні засади ідеї наукової революції в філософії. *Sententiae*. 2021. С. 44–66.

43. Семенюк Е. П., Мельник В. П. Філософія сучасної науки і техніки. Підручник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 306 с.

44. Смазнова І. С. Діалектика категорій «агресія» і «толерантність» в умовах глобалізації. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2018. Том 29 (68), № 5. С. 123–129.

45. Сумарокова Л. М. Про комунікативну логіку. VIII Уйомовські читання (2020): матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова / від. ред. К. В. Райхерт. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. С. 117–122.

46. Сумарокова Л. М. Системи цілей-цінностей в аргументації. IX Уйомовські читання (2021): матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова / упор. і ред. К. В. Райхерт. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2021. С. 70–74.

47. Шамша І. В. Небуттєва природа часу: монографія. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 255 с.

Зміст

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	3
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС.....	6
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	15
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	17
ТЕСТИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ТЕМ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	19
ТЕМИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ .	36
ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	37
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	39
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	41

Навчальне видання

**СМАЗНОВА Ірина Сергіївна,
ШАМША Ігор Володимирович**

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Навчально-методичні рекомендації
для здобувачів факультету журналістики
за профілем освітньої програми
«Філософія медійних практик»

В авторській редакції

Підписано до друку 22.09.2023 р.
Формат 60х84/16. Ум-друк. арк. 2,8.
Наклад 100 прим. Зам. № 2309-06.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net